

ÇİN'İN TİBET'TEKİ HİDROELEKTRİK HIRSLARININ KARANLIK YÜZÜ

■ ABDÜLHALİK KARA

Çin, devasa altyapı projelerine yönelik yatırımlarını giderek artırmakta ve bu süreçte özellikle stratejik öneme sahip hidroelektrik projeleriyle dikkat çekmektedir. Enerji güvenliğini sağlama ve bölgesel hâkimiyet kurma hedefleriyle şekillenen bu projeler, çoğunlukla ekolojik dengeleri ve yerel halkların haklarını göz ardı eden bir anlayışla yürütülmektedir. Bu durum, özellikle Tibet ve Doğu Türkistan gibi doğal ekosistem ve kültürel açıdan hassas bölgelerde, telafisi mümkün olmayan sonuçlara yol açmaktadır.

Tibet, Çin'in hidroelektrik projelerinin en büyük mağdurlarından biri haline gelmiştir. International Campaign for Tibet'in (ICT) hazırladığı yeni bir rapora göre, Çin'in hızla artan hidroelektrik baraj inşası, Tibet'in medeniyetine ve çevresine ciddi zararlar vermektedir. Bu projeleri "Tibet Karşıtı" olarak nitelendirilen rapor, Çin Komünist Partisi'ni (ÇKP) hidroelektrik projelerini agresif bir şekilde sürdürmekle suçlamış ve Pekin'in ne Tibetlilerin sesine, ne çevresel sürdürülebilirliğe, ne de aşağı havza ülkelerinin refahına önem verdiğini vurgulamıştır.

Raporda, ÇKP'nin insani ve ekolojik sonuçları göz ardı ederek siyasi ve ekonomik hırslarını önceliklendirdiği belirtilmiştir. Tibet platosunda inşa edilen veya planlan yüzlerce baraj projelerinin, Tibet'in medeniyetine, çevresine, aşağı havza ülkelerine ve iklimi onarılamaz zararlar verdiğine dikkat çekilmiştir.

Sadece Tibet değil; Bangladeş, Laos, Tayland, Kamboçya ve Vietnam gibi ülkeler de Çin'in hidroelektrik projelerinin mağdurları arasındadır. Pekin'in işlettiği 13 hidroelektrik barajdan en az 11'i, kuraklık dönemlerinde suyu yukarı havzaya tutmakla suçlanmıştır. Bu durum, Mekong Nehri'nin akışında son yıllarda ciddi bir düşüşe neden olmuş, tarım, balıkçılık ve milyonlarca insanın geçim kaynakları üzerinde olumsuz etkiler yapmıştır.

Uzmanlar, Çin'in hegemonik hidroelektrik projelerinin Asya'daki komşuları için büyük bir felaket olduğunu dile ge-

tirmiştir. ICT Başkanı Tencho Gyatso, "Çin'in hidroelektrik baraj yapma çılgınlığının boyutu inanılmaz ve kabul edilemez" diyerek, Pekin'i, Tibet halkının haklarına ve iklimi saygısızlık göstermekle suçlamıştır.

Rapora göre, baraj projelerinin yakınında yaşayan 1,2 milyon insan yerinden edilerek geçim kaynaklarından mahrum kalacaktır. Tibet medeniyetine, çevresel sürdürülebilirliğe ve iklimi tehdit oluşturacak projelerin %60'ı şu an teklif veya hazırlık aşamasındadır ve bu durum, yön değiştirme fırsatlarının hâlâ mevcut olduğunu göstermektedir.

Fakat uzmanlar, Çin hükümetinin bu enerji ve bölgesel güvenlik adına ekolojik denge ve yerel halkın yaşamını dikkate almayacağını ve baraj inşa planlarını sürdürmeye devam edeceğini ifade ediyor.

Şubat ayında, Garze Tibet Özerk İline bağlı Driчу Nehri üzerinde inşa edilmesi planlanan 1,1 milyon kilowattlık hidroelektrik santrali nedeniyle, 13. yüzyıldan kalma paha biçilmez duvar resimlerini barındıran manastırlar ve çevresindeki köylerin sular altında kalacağı endişesiyle binlerce Tibetli protesto düzenledi. Protestocular, tahliye kara-

rının geri çekilmesini talep etti. Ancak hükümet, bu gösterileri şiddetle bastırarak, aralarında keşişlerin de bulunduğu 1.000'den fazla Tibetliyi tutukladı.

Raporda ayrıca, mevcut, planlanan ve inşası devam eden birçok hidroelektrik barajın kapsamlı Çevresel ve Sosyal Etki Değerlendirmelerinden (ÇSED) yoksun olduğu belirtilmiştir. En dikkat çekici olan ise Çin'in Tibet'te baraj inşasına yönelik yaklaşımının Çin'in kendi yasalarına da açıkça aykırı olmasıdır.

Çin'in hidroelektrik projeleri, yalnızca Tibet'in çevresel ve kültürel dokusunu yok etmeye kalmamakta, aynı zamanda bölgesel güç dengesini de bozarak Asya'nın su kaynaklarına bağımlı milyonlarca insanın yaşamını tehdit etmektedir. Bu projelerin devam etmesi, yalnızca ekolojik yıkımı ve insani krizi derinleştirecektir. Uluslararası toplumun, Çin'in bu politikalarını daha yakından izleyerek çevresel ve insani değerleri savunması, bu büyük dönüşüm karşısında direnç oluşturması gerekmektedir. Çünkü bu, yalnızca Tibet'in değil, tüm dünyanın geleceğiyle ilgilidir.

Doğu Türkistan'da da Çin'in yürüttüğü petrol, gaz, maden çıkarma projeleri, nükleer denemeler ve göçmen Çinlile-

rin yerleştirilmesi için tarım alanlarının genişletilmesi, yalnızca Çin'in ekonomik büyüme ve bölgeye yönelik egemenliği pekiştirme hedeflerine yönelik bir stratejinin parçasıdır. Bu projeler, çevreye ve yerel halkın yaşamına büyük zararlar vermektedir.

Lop Nor Çölü'nde gerçekleştirilen nükleer denemeler, Uygur halkının sağlığını tehdit etmiş, radyasyon nedeniyle kanser ve genetik hastalıklar artmıştır. Bunun yanı sıra, doğal kaynak çıkarma faaliyetleri ve Çinli göçmenler için tarım alanlarının genişletilmesi, su yollarının yerel halkın ihtiyaçlarını hiçe sayarak değiştirilmesi, Uygurlar başta olmak üzere bölge sakinlerinin geçim kaynaklarını yok etmekte, geleneksel yaşam biçimlerini zorlaştırmaktadır.

Bu projeler, çevresel etki değerlendirmeleri yapılmadan gerçekleştirildiği gibi, yerel halkın hakları göz ardı edilmekte ve yerinden edilmelere yol açmaktadır. Ekonomik kalkınma ve egemenlik hedeflerinin ön planda tutulması, ekosistem ve insanlarını yaşamını hiçe sayan bir yaklaşımı beraberinde getirmiştir. Bu durum, Doğu Türkistan'a ekosistem ve insan hakları açısından büyük bir kriz oluşturmaktadır.